

SABINA OLSZYK ▶▶

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0408-3291>

Państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4) wobec wojny w Ukrainie. Dyplomacja obronna podczas pierwszego roku wojny

Państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4) wobec wojny w Ukrainie. Dyplomacja obronna podczas pierwszego roku wojny

Abstrakt

Napięte stosunki rosyjsko-ukraińskie wywołane aneksją Krymu w 2014 roku oraz proeuropejskimi i pronatowskimi ambicjami Ukrainy, doprowadziły do rosyjskiej inwazji na ten kraj, znacząco podważając poczucie bezpieczeństwa w regionie. Zwłaszcza kraje położone w bliskim sąsiedztwie Ukrainy, w tym państwa Grupy Wyszehradzkiej, odczuły zagrożenie ze strony Rosji i podjęły szereg działań, aby zapewnić solidną i zdecydowaną odpowiedź na neoimperialne działania Moskwy. Udzielone wsparcie miało wielowymiarowy charakter, obejmujący sferę polityczną, dyplomatyczną, wojskową, finansową i humanitarną, odgrywając fundamentalną rolę w podtrzymaniu funkcjonowania Ukrainy i jej zdolności wojskowych, szczególnie w początkowym okresie po inwazji. Celem artykułu jest syntetyczne przedstawienie, z polskiej perspektywy, zaangażowania państw Grupy Wyszehradzkiej w realizację idei i zadań dyplomacji obronnej w pierwszym roku wojny na Ukrainie, od 24 lutego 2022 roku do 24 lutego 2023 roku.

Słowa kluczowe: dyplomacja obronna, Grupa Wyszehradzka, V4, wojna na Ukrainie, rosyjska inwazja na Ukrainę, Polska, Czechy, Słowacja, Węgry

The Visegrád Group (V4) countries in the face of the war in Ukraine. Defense diplomacy during the first year of the war

Abstract

Tense Russian-Ukrainian relations, sparked by the annexation of Crimea in 2014 and Ukraine's pro-European and pro-NATO ambitions, led to a Russian invasion on the country, significantly undermining the sense of security in the region. Especially the countries in close proximity to Ukraine, including Visegrad Group states, felt the threat from Russia and took a series of actions to provide a solid and decisive response to Moscow's neo-imperial actions. The support extended had a multidimensional character, encompassing political, diplomatic, military, financial, and humanitarian areas, playing a fundamental role in sustaining Ukraine's functioning and its military capabilities, particularly in the initial period after the invasion. The aim of the article is to synthetically depict, from a Polish perspective, the engagement of Visegrad Group countries in implementing the ideas and tasks of defense diplomacy in the first year of the war in Ukraine, from February 24, 2022, to February 24, 2023.

Keywords: defense diplomacy, Visegrad Group, V4, war in Ukraine, Russian invasion of Ukraine, Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary

Wprowadzenie

Agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, dokonana 24 lutego 2022 r., stanowiła eskalację trwającej od 2014 r. wojny i została poprzedzona rosyjskim żądaniem wykluczenia możliwości dalszego poszerzania NATO i redukcji potencjału militarnego Sojuszu Północnoatlantyckiego w Europie Środkowo-Wschodniej do stanu sprzed 1997 r. Celem politycznym było uniemożliwienie Ukrainie dalszej integracji z Zachodem, w tym ze strukturami UE oraz NATO. Mimo że przewidywana przez obserwatorów i służby wywiadowcze różnych krajów, agresja wzbudziła szok i niedowierzanie wśród władz i społeczeństw wielu państw na świecie, a przede wszystkim tych znajdujących się w obszarze bezpośredniego sąsiedztwa konfliktu. Zaniepokojenie sytuacją przejawiały również państwa wyszehradzkie, wchodzące niegdyś w skład bloku wschodniego, dla których Ukraina – z uwagi na swoje położenie geograficzne – pełniła rolę swoistej tarczy ochronnej. Bezpieczeństwo państw Grupy Wyszehradzkiej (V4) zostało narażone na

prowołującą retorykę i ekspansywną postawę Rosji. Dlatego też solidarnie, wraz z innymi krajami świata zachodniego, udzieliły wsparcia walczącej Ukrainie. Taka aktywność wpisuje się w koncepcję szeroko rozumianej dyplomacji obronnej¹ i obejmuje różnorodną międzynarodową współpracę prowadzoną przez sektor polityczny, resort obrony narodowej i podległe mu instytucje oraz siły zbrojne wraz z sojusznikami, a także sektor społeczny i obywatelski, w celu wsparcia polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa (Drab, 2017, s. 141; Drab, 2018, s. 31). W swej istocie dyplomacja obronna, koncentrując się na działaniach obronnych, rozumianych jako prewencja i zapobieganie kryzysom w momencie ich eskalacji, podejmuje działania w kierunku minimalizacji wrogości i pokojowego rozwiązania konfliktów, odrzucając bezpośrednio militarne zaangażowanie sił zbrojnych. Jest ukierunkowana na różnorodne wspieranie państw w zakresie jak najszybszego ustania działań wojennych, budowanie zaufania w środowisku międzynarodowym, przy poszanowaniu zasad i wartości demokratycznych, niepodległości oraz suwerenności państw i ich prawa do samostanowienia. Dyplomacja obronna może być realizowana zarówno w okresie pokoju, jak również w czasie konfliktów zbrojnych. Wówczas aktywność podejmowana jest z perspektywy państwa niezaangażowanego bezpośrednio w konflikt poprzez szeroko rozumianą pomoc polityczną, dyplomatyczną, militarną, ekonomiczną i humanitarną, jednak bez oficjalnego udziału w wojnie. Taką aktywność środowiska międzynarodowego, w tym państw Grupy Wyszehradzkiej, można było zaobserwować w pierwszym roku wojny w Ukrainie.

Przedmiotem niniejszych analiz jest aktywność poszczególnych państw V4 w zakresie dyplomacji obronnej. Problem badawczy koncentruje się wokół zasadniczego pytania o reakcję elit politycznych Grupy Wyszehradzkiej na inwazję rosyjską i skalę działań wspierających Ukrainę podejmowanych przez nie w kluczowych obszarach: politycznym, dyplomatycznym, militarnym oraz ekonomiczno-humanitarnym. Warto zadać również pytania o to: czy wszyscy członkowie Grupy wspierali Ukrainę i czy czynili to w takim samym stopniu i w takim samym zakresie?; jakie potencjalne czynniki mogły wzmacniać

¹ Wyróżnia się m.in. następujące obszary współpracy w ramach dyplomacji obronnej: ochrona pokoju i promocja wartości demokratycznych w stosunkach między państwami; wojskowa i dyplomatyczna współpraca dwu- i wielostronna; rozwój przemysłu obronnego, badania i reformy w zakresie bezpieczeństwa i obronności (Olszyk, 2022, s. 163–164).

lub osłabiać ich zaangażowanie w realizację idei dyplomacji obronnej na rzecz Ukrainy?; jak owa aktywność wpłynęła na wewnętrzną integralność V4 jako forum współpracy regionalnej? Obserwacja doniesień medialnych oraz analiza materiałów i publikacji internetowych z pierwszego roku wojny pozwoliła stwierdzić, że wszystkie państwa Grupy Wyszehradzkiej potępiły inwazję rosyjską i ataki na ludność cywilną, jednak nie wszystkie w takim samym stopniu wykazały zaangażowanie w pomoc Ukrainie we wskazanych obszarach. Poziom realizacji zadań dyplomacji obronnej zależał od indywidualnych uwarunkowań krajowych państw wyszehradzkich, z których najważniejsze to stosunek elit politycznych do Rosji, interesy gospodarcze i zależność energetyczna. W procesie badawczym zastosowano podejście porównawcze i syntetyczne.

Materiały stanowiące bazę do rozważań to głównie publikacje i analizy internetowe, ukazujące się na bieżąco w pierwszym roku wojny. Próżno tu szukać *stricte* naukowych opracowań, na których oparto by badania, bowiem w momencie tworzenia artykułu takich publikacji jeszcze nie było. Analizując problematykę dyplomacji obronnej oraz konfliktu rosyjsko-ukraińskiego korzystano z literatury opublikowanej na długo przed inwazją rosyjską (Drab, 2017, s. 136–147; Drab, 2018; Olszyk, 2016; Olszyk, 2022, s. 155–181). Zasadnicze rozważania oparto o komentarze i analizy tworzone „na gorąco” przez ekspertów znaczących polskich think tanków, tj. Instytut Europy Środkowej oraz Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (Bazhenowa, 2023, s. 1–3; Józwiak, 2023, s. 1–2; Lewkowicz, 2023, s. 1–3; Lewkowicz, Czarnecki, Héjj, 2022, s. 1–4). Korzystano również z danych pozyskanych ze strony Prezydenta RP i stron rządowych (*Andrzej Duda przed Radą...*, 2022; *Informacja w sprawie pobytu...*, 2022; *Marszałek Senatu RP...*, 2023; *Oświadczenie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej...*, 2022; Szymczuk, 2022; *Wizyty zagraniczne*, 2023) oraz zagranicznych portali internetowych zawierających głównie dane statystyczne w zakresie wsparcia militarnego, ekonomicznego i humanitarnego (*List of military aid to Ukraine...*, 2023; *Ukraine Refugee Situation*, 2023; *Ukraine Support Tracker. Government suport to Ukraine: by donor GDP...*, 2023; *Ukraine Support Tracker. Government support to Ukraine: Military aid...*, 2023), a także czasopism i gazet publikowanych w Internecie od 24 lutego 2022 r. do 24 lutego 2023 r. (Czuchnowski, 2022; Héjj, 2022b; Kostrzewa, 2022). Niewielką część źródeł stanowią materiały

publicystyczne zamieszczone w Internecie (Kiński, 2023; Pacewicz, 2023; *Polska dyplomacja...*, 2022; Rzegocki, 2022; Śmiłowicz et al., 2022).

Z uwagi na dotychczasowy brak rzetelnych opracowań naukowych podejmujących tę tematykę, niniejsza praca może stanowić pierwszą próbę syntetycznego ujęcia działań państw Grupy Wyszehradzkiej wobec Ukrainy w czterech kluczowych obszarach dyplomacji obronnej: politycznym, dyplomatycznym, militarnym i ekonomiczno-humanitarnym. W dalszej perspektywie może stanowić przyczynek do rozważań nad przyszłymi losami sojuszu państw wyszehradzkich z Ukrainą i pozwoli odpowiedzieć na pytania: czy to zaangażowanie stanie się początkiem nowej jakości współpracy w regionie i będzie kontynuowane po zakończeniu wojny?, czy może zostanie zerwane w imię realizacji partykularnych interesów politycznych i gospodarczych państw wyszehradzkich?, czy w ostatecznym rozrachunku wpłynie na umocnienie Grupy, czy będzie czynnikiem osłabiającym, a wręcz prowadzącym do jej rozbitcia?

Grupa Wyszehradzka wobec sytuacji na Wschodzie

Grupa Wyszehradzka to nieformalna regionalna forma współpracy zrzeszająca cztery państwa Europy Środkowo-Wschodniej: Polskę, Czechy, Słowację i Węgry. Powołana została 15 lutego 1991 r. w węgierskim zamku w Wyszehradzie, podczas spotkania trzech reprezentantów z każdego kraju: prezydentów Polski – Lecha Wałęsy i Czechosłowacji – Václava Havla oraz premiera Węgier – Józsefa Antalla. Państwa te tworzyły początkowo tzw. Trójkąt Wyszehradzki², który w 1993 r. został przemianowany na Grupę Wyszehradzką (Olszyk, 2016, s. 163). Wspólnota V4 stanowiła platformę integracji państw o podobnych uwarunkowaniach geopolitycznych, wspólnej historii, tradycji, kulturze oraz wartościach, które charakteryzował zbliżony poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. W celu zapewnienia stabilności Grupie oraz ograniczenia wpływu ekip rządzących w poszczególnych państwach,

² Pierwotnie w skład Trójkąta Wyszehradzkiego wchodziły trzy państwa: Polska, Czechosłowacja i Węgry. Po rozpadzie Czechosłowacji na dwa odrębne państwa: Czechy i Słowację w 1993 r., w skład organizacji weszły obydwie państwa. Jej nazwa została przemianowana na Grupę Wyszehradzką.

ustanowiono *quasi*-instytucjonalną strukturę, na którą składały się m.in.: regularne spotkania przedstawicieli różnych szczebli władzy, wyznaczanie koordynatorów wyszehradzkich działających w ramach ministerstw spraw zagranicznych oraz rotacyjna roczna prezydencja odpowiedzialna za koordynację prac Wspólnoty.

Podejście do polityki wyszehradzkiej na przestrzeni lat zasadniczo się zmieniało i w dużej mierze było ono wypadkową sił politycznych, które w danym momencie sprawowały władzę. Chociaż już w latach 90. nie brakowało nieporozumień oraz kryzysów między członkami V4, w ramach formatu dominowały idee współpracy. W kolejnych okresach różnice te stały się bardziej widoczne. Do głębokiego rozłamu wśród członków V4 doprowadził rozwijający się konflikt rosyjsko-ukraiński. Interwencja rosyjska w Ukrainie w 2014 r. spotkała się ze sprzeciwem niektórych państw czwórki (Polska, Czechy, Słowacja) wobec rosyjskiej ingerencji w „eurorewolucję” i aprobatą dla proeuropejskich ambicji Ukrainy. Tymczasem Węgry obrały ścieżkę „wschodniego otwarcia”, intensyfikując rozwój gospodarczych, energetycznych i politycznych więzi z Rosją, stając się równocześnie zagorzałym krytykiem sankcji nałożonych na ten kraj przez UE. W tym okresie współpraca w formacie wyszehradzkim miała charakter raczej formalny i polegała na regularnym organizowaniu szczytów, podczas których akcentowano jedynie punkty wspólne w polityce europejskiej. Nie uwydatniano natomiast różnic między państwami, w tym najistotniejszej, dotyczącej stosunku do Rosji. Pokazało to, że jako forum regionalnej współpracy Grupa Wyszehradzka była w stanie mówić jednym głosem tylko na temat spraw drugorzędnych, natomiast nie potrafiła się porozumieć w kwestiach kluczowych dla regionu. Inwazja Rosji na Ukrainę i konieczność opowiedzenia się po którejś ze stron konfliktu, ostatecznie przypieczętowała rozłam wewnątrz wspólnoty. Pełne wsparcie, zarówno polityczne, dyplomatyczne, wojskowe i humanitarne dla Ukrainy zadeklarowały tylko trzy państwa czwórki: Czechy, Polska i Słowacja. Do tego grona nie dołączyły Węgry, które obrały kierunek prorosyjski i zdecydowały się udzielić pomocy Ukrainie tylko w symbolicznym zakresie.

Dyplomacja obronna państw Grupy Wyszehradzkiej w pierwszym roku wojny rosyjsko-ukraińskiej

Obszar polityczny

Działania państw V4 w obszarze politycznym koncentrowały się przede wszystkim na względnie jednoznacznym potępieniu inwazji rosyjskiej oraz oficjalnym żądaniu uznania niepodległości, suwerenności politycznej i terytorialnej oraz praw człowieka w Ukrainie, jako podstawowych praw i wartości charakteryzujących współczesne wspólnoty demokratyczne i realizujące standardy stosunków międzynarodowych. Rosyjska agresja była nie tylko szokującym przykładem użycia siły wobec suwerennego narodu europejskiego, ale także rażącym naruszeniem prawa międzynarodowego, które spotkało się z głosami potępienia na całym świecie. Na tle niemal jednogłośniego sprzeciwu środowiska europejskiego wobec działań Rosji i żądań natychmiastowego wycofania wojsk z terytorium Ukrainy, brak szybkiej reakcji ze strony Grupy Wyszehradzkiej był wyraźnie widoczny. Poszczególne kraje w sposób zróżnicowany prezentowały swój stosunek do wydarzeń w Ukrainie. Różnice w postrzeganiu inwazji podyktowane były indywidualnymi interesami politycznymi i powiązaniem ekonomiczno-energetycznymi z Federacją Rosyjską. Znacznie pogłębiły już wcześniej istniejące problemy wewnątrz Grupy i osłabiły jej skuteczność na forum międzynarodowym.

W Polsce, na co dzień mocno spolaryzowanej politycznie, nastąpiła zaskakująca jednomyślność władz i opozycji w potępieniu rosyjskiego ataku³. Jeszcze w dniu inwazji polski Sejm w oświadczeniu popartym przez wszystkie ugrupowania stanowczo potępił agresję, wzywając Rosję oraz Białoruś do zaprzestania działań wojennych, wycofania wszystkich swoich wojsk z terytorium Ukrainy i z pobliza jej granic oraz pełnego przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego (*Oświadczenie Sejmu...*, 2022). Od pierwszych dni wojny to właśnie Polska skupiała na sobie uwagę świata, przyjmując największą liczbę uchodźców oraz wykazując nadzwyczajną aktywność w zabieganiu o wsparcie polityczne i wojskowe dla Ukrainy.

³ Wyjątek stanowili niektórzy reprezentanci Konfederacji, np. Janusz Korwin-Mikke czy Grzegorz Braun (Czuchnowski, 2022).

W gronie państw wyszehradzkich jednoznacznie proukraińskie stanowisko zajęły również Czechy, wykazując się bezprecedensową falą solidarności, zarówno politycznej, jak i społecznej. Jako jeden z pierwszych krajów w UE i NATO Republika Czeska wsparła militarnie Ukrainę i zamknęła przestrzeń powietrzną dla rosyjskich samolotów. Było to możliwe dzięki wewnętrznemu kompromisowi politycznemu osiągniętemu w dużym stopniu dzięki odejściu prezydenta Miloša Zemana od dotychczasowego sympatyzowania z Rosją i wspierania jej wpływów w kraju. Ostatecznie potępił on agresję Rosji i wezwał do nałożenia na to państwo możliwie najostrzejszych sankcji, w tym odcięcia od systemu bankowego SWIFT. Również słowackie władze zaangażowały się mocno w pomoc Ukrainie i od początku wspierały jej dążenia do niezależności politycznej i terytorialnej, opowiadając się m.in. za gospodarczą izolacją Rosji, popierając sankcje UE, w tym wyłączenie rosyjskich banków z systemu SWIFT. Początkowo Słowacja balansowała nieco, czekając na rozwój sytuacji i – podobnie jak Węgry – nie zamknęła z własnej inicjatywy przestrzeni powietrznej dla rosyjskich samolotów. Uczyniła to dopiero w konsekwencji decyzji całej Unii. Wybuch wojny obnażył rozbięcie słowackiej sceny politycznej na dwa obozy. Z jednej strony znajdowały się prodemokratyczne i prozachodnie partie polityczne, które za nadrzędne wartości uznawały: wolność, demokrację, prawa człowieka, niezbywalne prawo państw do swobodnego rozwoju i integralności terytorialnej. Te siły polityczne wyraźnie stanęły po stronie Ukrainy. Z drugiej strony, ciesząca się coraz większym poparciem społecznym słowacka opozycja deklarowała politykę neutralności wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego i zajmowała pozycje antyzachodnie i prorosyjskie, w swojej retoryce stawiając na skrajny nacjonalizm oraz sympatię wobec niedemokratycznych reżimów.

Spośród państw V4 od samego początku zdecydowanie odmienne stanowisko prezentowały Węgry, które wykazały bierność wobec rosyjskiej agresji. Oficjalnie potępiły inwazję i ataki na ludność cywilną oraz formalnie poparły unijne sankcje nałożone na Federację Rosyjską. Nie rozluźniły jednak więzów z Rosją i otwarcie zadeklarowały brak poparcia dla działań unijnych wymierzonych w rosyjski sektor energetyczny. Członkowie rządu wyrażali powątpiewanie wobec skuteczności międzynarodowych sankcji, odmówili dostarczenia Ukrainie pomocy militarnej, a także zabronili przekazywania takiej pomocy w granicach swojego państwa. Sprzeciwiali się

również zerwaniu współpracy z firmami z Rosji i wstrzymaniu rosyjskich inwestycji. W obliczu podjętej przez większość krajów członkowskich NATO oraz UE decyzji o ukaraniu Rosji i wspieraniu Ukrainy, węgierski premier nie zakwestionował przedsięwziętych środków, ale i nie nagłaśniał dramatycznych wydarzeń na wschodniej granicy Węgier. Dominująca narracja na Węgrzech sprowadzała się do haseł: „trzymania się od wojny z daleka” oraz niedopuszczenia do tego, by ktokolwiek w jakikolwiek sposób „wciągnął Węgry w wojnę”, ponieważ Węgrzy nie mogą płacić ceny wojny (Héjj, 2022a). Wielokrotnie kontestowano również zdolności obronne Sojuszu w ramach artykułu 5, podkreślając, że błędne jest powszechne myślenie, że Węgrzy zostaną obronieni przez NATO. W odpowiedzi na przytłaczającą krytykę ze strony europejskich państw i organizacji pozarządowych, węgierskie władze udzieliły jedynie wsparcia napływającym uchodźcom.

Obszar dyplomatyczny

Inwazja Rosji na Ukrainę spowodowała wzmożoną aktywność dyplomatyczną krajów regionu. Przebiegała ona wielotorowo, obejmując dwu- i wielostronne działania aktorów politycznych zrzeszonych w różnych organizacjach międzynarodowych, formatach współpracy, a także występujących indywidualnie. Większość państw wyszehradzkich podejmowała sojusznicze i osobiste inicjatywy dyplomatyczne, stając się ambasadorami interesów Ukrainy w Europie i na świecie. Szczególne zaangażowanie przejawiała Polska, która była zdecydowanym liderem w tym zakresie. Polskie władze podjęły wysiłek zorganizowania międzynarodowej koalicji, głównie w ramach UE i NATO, przeciwko działaniom Rosji. Polska stała się zatem swoistym *hubem*, nie tylko dla milionów uchodźców, ale również dla dyplomatów i przywódców świata zaangażowanych w pomoc Ukrainie.

Od czasu wybuchu wojny do Polski licznie przybywali zagraniczni przywódcy, szczególnie w okresie dwóch pierwszych miesięcy od inwazji, kiedy nie było możliwości odbywania podróży do Kijowa. Wówczas Polskę odwiedziły m.in. głowy państw krajów bałtyckich, Niemiec, Bułgarii, Słowacji, Węgier, Szwajcarii oraz Stanów Zjednoczonych, a także premierzy Belgii, Mołdawii, Kanady, Rumunii, Niderlandów, Wielkiej Brytanii i Czech. Do Polski przybyli także ministrowie spraw zagranicznych państw (w tym Japonii, Brazylii, Iraku czy Sudanu), a także sekretarze generalni ONZ, NATO i Ligi Państw

Arabskich, przewodnicząca Komisji Europejskiej, prezes Banku Światowego czy przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego. Szczególną pozycję odgrywały wizyty gości ze Stanów Zjednoczonych, których reprezentowali w Polsce: prezydent Joe Biden, wiceprezydent Kamala Harris, sekretarz stanu Antony Blinken, sekretarz obrony Lloyd Austin, przewodnicząca Izby Reprezentantów Nancy Pelosi oraz dyrektor CIA Bill Burns (*Polska dyplomacja w...*, 2022). Podczas wszystkich tych wizyt głównym tematem rozmów była wojna w Ukrainie oraz sposoby oddziaływania na Rosję poprzez jej globalną izolację. W tym okresie zintensyfikowało się także zaangażowanie dyplomatyczne decydentów polskich, którzy odbywali liczne podróże zagraniczne, stając się najbardziej aktywnymi orędownikami interesów Ukrainy w Europie i na świecie. W czasie pierwszego roku wojny sam prezydent Andrzej Duda odbył kilkadziesiąt oficjalnych i mniej oficjalnych podróży zagranicznych (*Wizyty zagraniczne...*, 2023), podobnie inni przedstawiciele władz różnych szczebli, tj. premier, marszałkowie Sejmu i Senatu, ministrowie i politycy. Prezydent A. Duda był ostatnim zagranicznym liderem, który odwiedził Kijów 23 lutego 2022 r., czyli w przeddzień inwazji, a także jednym z pierwszych tuż po wybuchu wojny. Polscy politycy podejmowali również wspólne aktywności w regionie (m.in. w ramach Grupy Wyszehradzkiej, Bukaresztańskiej Dziewiątki, Inicjatywy Trójmorza), pełniąc rolę liderów i koordynując działania wszystkich krajów regionu.

Ważnym wydarzeniem dyplomatycznym oraz pokazem siły i solidarności sąsiedzkiej była wizyta premierów trzech państw – Polski (M. Morawiecki, J. Kaczyński), Czech (Peter Fiala) i Słowenii (Janez Jansza) – w Kijowie 15 marca 2022 r. Byli oni pierwszymi zagranicznymi politykami, którzy przybyli do ukraińskiej stolicy po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji i prawdopodobnie uruchomili zwyczaj składania wizyt w Kijowie przez decydentów z innych krajów. Miesiąc później – 13 kwietnia 2022 r. – miała miejsce kolejna wizyta w Kijowie, tym razem prezydentów Polski i krajów bałtyckich – Litwy, Łotwy i Estonii. Podczas tego spotkania prezydent A. Duda zaapelował do całej wspólnoty międzynarodowej o konieczność wyrażenia zdecydowanego sprzeciwu wobec działań Rosji, a także o wsparcie prezydenta Zełenskigo oraz obrońców Ukrainy w decydującym dla tego kraju momencie (Szymczuk, 2022). Szerokim echem odbiła się również przemowa prezydenta Polski przed Radą Najwyższą Ukrainy w Kijowie 22 maja 2022 r. Wówczas oświadczył

on, że „wolny świat ma twarz Ukrainy” (*Andrzej Duda przed Radą...*, 2022) i podziękował walczącym na froncie za to, że bronią Europy przed najazdem rosyjskiego imperializmu.

Istotnym wyrazem poparcia dla Ukrainy były gesty solidarności ze strony korpusów dyplomatycznych państw, które pomimo wybuchu wojny nie podjęły ewakuacji, narażając własne życie i zdrowie oraz podejmując trud rozłąki ze swoimi rodzinami. Większość ambasadorów na początku wojny opuściła obleżony Kijów; część z nich wyjechała całkowicie z Ukrainy, pozostali przenieśli się do placówek we Lwowie. Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Kijowie była jedyną placówką dyplomatyczną spośród krajów UE, która odmówiła ewakuacji ze stolicy i nieprzerwanie funkcjonowała od początku wybuchu wojny. Kijowa nigdy nie opuściło dwóch dyplomatów – polski ambasador Bartosz Cichocki oraz nuncjusz apostolski biskup Visvaldas Kulbokas, reprezentujący Watykan (Rzegocki, 2022). Bez przerwy działało także polskie przedstawicielstwo we Lwowie⁴, które odegrało kluczową rolę podczas przeprawy granicznej uchodźców z Ukrainy i innych państw do Polski.

Obok indywidualnych aktywności państw V4, kraje współpracujące w formacie wyszehradzkim spotykały się także na oficjalnych szczytach: prezydentów, premierów czy szefów dyplomacji. Podczas pierwszego roku wojny w Ukrainie odbyło się pięć takich szczytów⁵. Pierwszy z nich został zorganizowany dopiero w październiku 2022 r. Różnice w podejściu do wojny okazały się na tyle poważne, że w okresie od marca aż do listopada 2022 r. nie zorganizowano formalnego spotkania szefów rządów V4. Sytuacja pomiędzy państwami była tak niekorzystna, że nie odbyło się nawet uroczyste przekazanie przewodnictwa w Grupie Wyszehradzkiej Słowakom. Prezydenci po raz pierwszy od wybuchu wojny spotkali się dopiero 11 października 2022 r. w Bratysławie. Podczas szczytu głównymi tematami była sytuacja

⁴ Z przyczyn bezpieczeństwa nastąpiło czasowe zawieszenie działalności pozostałych polskich przedstawicielstw konsularnych na terytorium Ukrainy: w Charkowie, Łucku, Odessie i Winnicy (Kostrzewa, 2022).

⁵ 11.10.2022 – szczyt prezydentów V4 w Bratysławie; 20-21.10.2022 – szczyt ombudsmánów V4 w Kromieryżu; 24.11.2022 – szczyt premierów V4 w Koszycach; 6.12.2022 – szczyt ministrów spraw zagranicznych V4 w Bratysławie; 03.02.2023 – szczyt przewodniczących parlamentów V4 w Bratysławie.

bezpieczeństwa w regionie w wyniku agresji Rosji oraz kryzys energetyczny. Solidarnie potępiono inwazję, uznając ją za bezprecedensowe naruszenie prawa międzynarodowego i integralności terytorialnej suwerennego państwa oraz atak przeciwko ludności cywilnej. Zaapelowano ponadto do wspólnoty międzynarodowej o podjęcie wszelkich działań w kierunku zablokowania dalszej eskalacji konfliktu i zapobieżenia potencjalnym atakom nuklearnym (Śmiłowicz, 2022).

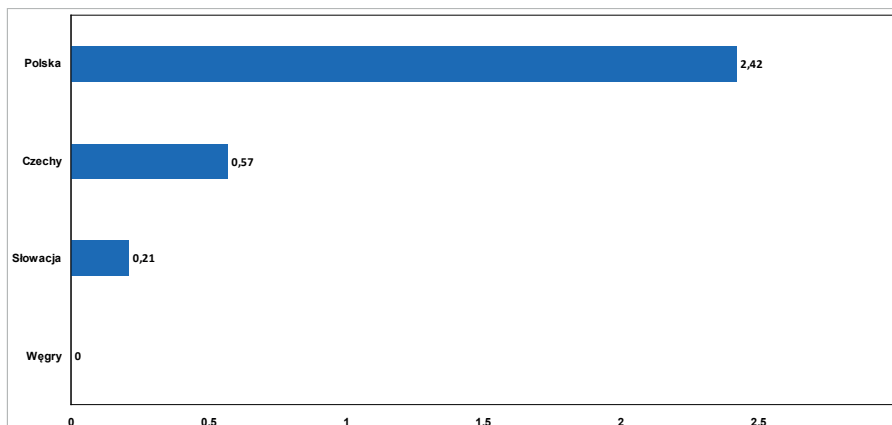
Szczyt premierów V4 w Koszycach odbył się dopiero 24 listopada 2022 r. – kilka dni po odwołanym spotkaniu przewodniczących parlamentów (nie doszło do niego na wniosek strony czeskiej). Kluczowym punktem rozmów był problem możliwych kolejnych fal uchodźców z Ukrainy. Omawiano również kwestie zwiększenia przez Komisję Europejską środków finansowych dla krajów, które poniosły najwyższe koszty w związku z przyjęciem uchodźców. Szczyt szefów rządów w Koszycach pokazał, że format wyszehradzki ewoluował w kierunku luźniejszej współpracy, skoncentrowanej na perspektywie krótkoterminowej. Kolejnym spotkaniem decydentów w formacie wyszehradzkim był szczyt ministrów spraw zagranicznych, który miał miejsce 6 grudnia 2022 r. w Bratysławie. Rozmowy koncentrowały się na tych obszarach, które pozostawały zbieżne dla wszystkich państw, tj. kultura, infrastruktura oraz strategia energetyczna. Spotkanie przebiegało jednak w napiętej atmosferze. Stosunek Węgier do pomocy dla Ukrainy, odrzucenie wsparcia militarnego z jednej i blokowanie integracji Kijowa z NATO i UE oraz blokowanie pożyczki dla Ukrainy (18 mld euro) z drugiej strony, znacząco kontrastowały z działaniami pozostałych partnerów formatu (Héjj, 2022a).

Bardziej owocne okazało się spotkanie przewodniczących parlamentów V4, które odbyło się 3 lutego 2023 r. w Bratysławie. Najważniejszymi tematami było wypracowanie wspólnego stanowiska wobec wojny w Ukrainie, bezpieczeństwo w regionie, problem migracji oraz kryzys energetyczny. Partnerzy podpisali wspólną deklarację potępiającą nielegalną, niesprobowaną i nieuzasadnioną inwazję Rosji, potwierdzili pełne wsparcie dla walczącej Ukrainy oraz uznali NATO za gwaranta bezpieczeństwa państw wyszehradzkich (*Marszałek Senatu RP...*, 2023). Szefom parlamentów udało się zatem to, czego nie zdołali osiągnąć szefowie rządów V4.

Obszar wojskowy

Współpraca militarna to jeden z kluczowych obszarów dyplomacji obronnej. Jak już wspomniano, idea ta wyklucza bezpośrednie użycie sił zbrojnych w walce, ale obejmuje szereg działań wspierających militarnie. Aktywność państw w tym zakresie koncentrowała się m.in. na: merytorycznym doradztwie cywilnym i wojskowym w zakresie bezpieczeństwa, wspieraniu partnerów poprzez dostarczanie sprzętu i materiałów wojskowych oraz uzbrojenia, udzieleniu pomocy w reformowaniu sektora bezpieczeństwa, działaniach logistycznych i biznesowych związanych z zakupem i dostawą broni oraz sprzętu wojskowego, a także wojskowej współpracy szkoleniowej. Działania te były realizowane przez państwa V4 w Ukrainie podczas pierwszego roku wojny. W ogromnym stopniu wspierano Ukrainę w zakresie doradczym i szkoleniowym, a przede wszystkim dostarczając potrzebny sprzęt wojskowy. Dostawy broni do Ukrainy miały miejsce jeszcze przed rosyjską agresją, jednak po jej rozpoczęciu broń ta z instrumentu odstraszenia przekształciła się w narzędzie obrony. Bezpośrednio po inwazji partnerzy Ukrainy wykazywali pewną ostrożność w dostarczaniu sprzętu, obawiając się, że doprowadzi to do eskalacji konfliktu między NATO a Rosją. Jednak opór ukraińskiej armii, brak perspektyw na rozmowy pokojowe i impas na froncie spowodowały, że sojusznicy zaczęli ustępować. Już kwietniu 2022 r. powołano grupę kontaktową ds. wsparcia obronnego Ukrainy (tzw. format Ramstein), której zadaniem było koordynowanie zachodniej pomocy wojskowej w zakresie planów dostaw broni i amunicji. Największym dostawcą pomocy militarnej były USA, Wielka Brytania, Japonia, Polska oraz państwa bałtyckie. Szczególnie w pierwszych miesiącach inwazji, gdy inne kraje zachodniej Europy nie przekazywały sprzętu Ukraińcom, dostawy uzbrojenia, które docierały na front, były na wagę złota. Wtedy bowiem decydowało się, czy państwo ukraińskie przetrwa pierwszą fazę wojny. W pierwszym roku konfliktu poszczególne państwa V4 przekazywały Ukrainie środki na pomoc wojskową (wykres 1) w zależności od swoich możliwości finansowych i udziału w PKB. Wskazane na wykresie kwoty opierają się wyłącznie na transferach międzyrządowych. Nie uwzględniają natomiast darowizn prywatnych i pomocy za pośrednictwem organizacji pozarządowych, jak również wszelkiego rodzaju zbiorów na rzecz pomocy humanitarnej organizowanych przez obywateli poszczególnych państw V4.

Wykres 1. Zadeklarowane wsparcie rządów państw V4 dla Ukrainy: pomoc wojskowa (w mld euro) (od 24 stycznia 2022 r. do 24 lutego 2023 r.)

Źródło: oprac. własne na podstawie Ukraine Support Tracker... 2023b.

Wśród państw wyszehradzkich największe zaangażowanie w zakresie pomocy militarnej wykazały Polska i Republika Czeska. Polska zadeklarowała pomoc militarną o wartości 2,4 mld euro, co stanowiło 19 proc. uzbrojenia swojej armii (Bazhenowa, 2023), natomiast Czechy dostarczyły sprzęt o wartości 0,6 mld euro, przekazując aż 31 proc. własnych zasobów militarnych. Również Słowacja stała się donatorem sprzętu militarnego dla Ukrainy na kwotę 0,2 mld euro. Powstałe braki w uzbrojeniu armii poszczególnych państw miały być sukcesywnie uzupełniane z dostaw nowoczesnego sprzętu wojskowego od państw Zachodu. Węgry natomiast odmówiły udzielenia pomocy militarnej Ukrainie. Sceptyczna postawa polityczna i dyplomatyczna Węgier znalazła zatem swoje odzwierciedlenie również we współpracy wojskowej. Węgierscy politycy krytykowali ponadto wszelkie propozycje związane ze zwiększeniem zaangażowania NATO na Ukrainie, tj. wprowadzenie strefy *no-fly-zone*⁶ i potencjalne wysłanie misji pokojowej.

⁶ Strefa zakazu lotów oznacza przestrzeń powietrzną, w której zakazano wszelkich lotów dla statków powietrznych. Strefy zakazu lotów wprowadzane są zazwyczaj w celu ograniczenia lub utrudnienia działań militarnych państwa-agresora albo ochrony ludności cywilnej.

Polska to jeden z tych krajów, które silnie wspierały ukraińską armię, udostępniając szeroką gamę nowoczesnych technologii wojskowych. Wsparcie militarne obejmowało m.in. armatohałubice oraz amunicję, różną dla sprzętu poradzieckiego i dla broni produkowanej w standardzie NATO. Przekazano także broń przeciwlotniczą oraz broń piechoty. Wśród przeznaczonego do przekazania sprzętu znalazły się m.in. (*List of military aid to Ukraine...*, 2023):

- myśliwce (MiG-29 9.12As),
- czołgi (T-72, Leopard 2A4, PT-91),
- bojowe wozy piechoty (BWP-1, KTO Rosomak),
- wielozadaniowe mobilne maszyny piechoty (AMZ Dzik-2),
- pojazdy dowodzenia (LPG WDSzs),
- artyleria samobieżna (2S1 Goździk, AHS Krab),
- wyrzutnie rakiet (BM-21 Grad),
- działa przeciwlotnicze (AZP S-60),
- samobieżne działa przeciwlotnicze SPAAG (ZSU-23-4 „Szyłka”),
- pociski rakietowe ziemia-powietrze SAM (S-125 Newa Scs, 9K33 Osa-AK(M)s, Osa AKM-P1 „Żądło”),
- pociski rakietowe powietrze-powietrze (R-73),
- przenośne przeciwlotnicze zestawy rakietowe (Piorun PPZR),
- pojazdy (Star 266s, Star 266M2s),
- moździerz oraz pociski moździerzowe (LMP-2017),
- karabiny szturmowe, maszynowe, granatniki, granaty o napędzie rakietowym (Kbk wz.1988 Tantal, Kbk AKMS, FB MSBS Grot C16A2, UKM-2000P, RGP-40, RPG-76,
- duże ilości amunicji do moździerzy, dział samobieżnych, czołgów, dział bezodrzutowych, dla artylerii.

Wsparcie sprzętowe ukraińskich żołnierzy obejmowało także inne zasoby tj.: hełmy, kamizelki kuloodporne oraz wszelkiego rodzaju wyposażenie osobiste żołnierzy, w tym sprzęt medyczny. Zorganizowano ponadto leczenie rannych żołnierzy, a także nawiązano owocną współpracę szkoleniową z uwagi na fakt graniczenia z Ukrainą. Umożliwiało to zachowanie stosunkowo krótkich tras przerzutu szkolonych żołnierzy do Polski oraz ich powrotu na linię frontu. Dlatego większość szkoleń, w których uczestniczyli wojskowi z innych państw Unii, odbywało się w południowo-wschodniej

Polsce. Pomoc militarna dla Ukrainy realizowana była również w ramach inicjatyw prywatnych – zdobywano, remontowano i przekazywano ukraińskiej armii samochody terenowe oraz organizowano zbiórki na sprzęt wojskowy. Z takich środków zakupiono tureckiego drona bojowego Bayraktar TB-2, a także produkowane w Polsce drony obserwacyjne FlyEye oraz amunicję krążącą (tzw. drony kamikadze) Warmate (Małecki, 2023). Rola Polski w zakresie wsparcia militarnego okazała się kluczowa, także z uwagi na udostępnienie terytorium oraz infrastruktury transportowej, tworząc z niej główny węzeł pomocy militarnej i humanitarnej dla Ukrainy. Przez Polskę bowiem transportowana była duża część pomocy trafiającej na Ukrainę z państw z całego świata.

Kolejnym państwem wyszehradzkim, które znacząco wspierało Ukrainę w pierwszym roku wojny była Republika Czeska. Pomoc militarna z tego kraju płynęła na Ukrainę w zasadzie od samego początku wojny. Dzień po inwazji rząd zatwierdził możliwość transferu wojsk z innych państw NATO przez terytorium Czech, gwarantując równocześnie świadczenie niezbędnych usług logistycznych. Czeskie władze przekazały ponadto uzbrojenie i sprzęt wojskowy, w tym setki egzemplarzy ciężkiej techniki, amunicji artyleryjskiej oraz broni strzeleckiej starszych i nowszych typów (Kiński, 2023). W 1/3 sprzęt ten pochodził bezpośrednio z zasobów czeskiej armii, a pozostałe jednostki zostały odkupione od krajowych przedsiębiorstw prywatnych zajmujących się obrotem sprzętem specjalnym. Prywatny przemysł obronny, w pełnej koordynacji z władzami, przekazał połowe wieloprowadnicowe wyrzutnie raketowe. Wśród przeznaczonego do przekazania sprzętu znalazły się m.in. (*List of military aid to Ukraine...*, 2023):

- czołgi (T-72M1, T-55, T-72 Avenger),
- bojowe wozy piechoty (BVP-1, PbV-501),
- ciężkie moździerze (PRAM-L),
- artyleria holowana (D-20),
- artyleria samobieżna (2S1 Goździk, SzKH wz. 77 DANA, DANA M2),
- wyrzutnie rakiet (RM-70 Grad, BM-21 Grad, RM-70 Vampire),
- samobieżne działa przeciwlotnicze (9K32 Strieła-10, MR2 Viktor),
- przenośne działa przeciwlotnicze (9K32 Strieła-2, MANPADS),
- śmigłowce szturmowe (Mil Mi-24 V),
- karabiny szturmowe, maszynowe, przeciwpancerne,

- amunicja do broni strzeleckiej, moździerz, dla artylerii,
- pojazdy, mosty pontonowe, mosty tymczasowe,
- wojskowe zaopatrzenie medyczne, materiały chroniące przed promieniowaniem, odzież i sprzęt wojskowy, paliwo, części zamienne.

Czesi prowadzili również kursy szkoleniowe dla ukraińskich żołnierzy, głównie piechoty zmechanizowanej, oraz szkolenia dla ratowników medycznych, specjalistów obrony radiologicznej, chemicznej i biologicznej, a także inżynierów wojskowych. Prowadzili również leczenie rannych żołnierzy ukraińskich. Obywatele czescy zorganizowali ponadto liczne zbiórki na pomoc walczącej Ukrainie, w ramach których zebrano ok. 70 mln euro i przekazano na zakup broni i sprzętu, m.in. połowych systemów rakietowych, czołgów T-72 Avenger „Tomáš”, a także zestawów przeciwlotniczych i przeciwdronowych Viktor.

Od początku inwazji na Ukrainę Słowacja znajdowała się w grupie państw bardzo zaangażowanych w pomoc militarną dla Kijowa, oddając większość posiadanych przez siebie systemów uzbrojenia pochodzących jeszcze z czasów Układu Warszawskiego. Wśród przekazanego sprzętu znalazły się m.in. (*List of military aid to Ukraine...*, 2023):

- myśliwce (MiG-29),
- śmigłowce (Mil Mi-17, Mil Mi-2),
- bojowe wozy piechoty (BVP-1),
- raketowe systemy przeciwlotnicze (S-300PMU, 2K12 Kub),
- stacja radarowa Kub,
- hałubice samobieżne (SpGH Zuzana 2, ShKH Zuzana 2s),
- rakiety przeciwpancerne,
- amunicja,
- sprzęt inżynieryjny (np. sprzęt kontrolno-pomiarowy, obsługi naziemnej),
- systemy rozminowania Božena 5 oraz środki medyczne,
- odzież wojskowa, benzyna, paliwo lotnicze, smary, części zamienne.

Pewnym problemem we wzajemnych relacjach słowacko-ukraińskich okazały się doniesienia medialne z końca 2022 r., dotyczące sprzedaży Rosjanom przez niektóre słowackie firmy towarów podwójnego zastosowania (TPZ), które były następnie wykorzystywane przez nich w wojnie rosyjsko-ukraińskiej. Chodziło przede wszystkim o dostarczane silniki, łożyska

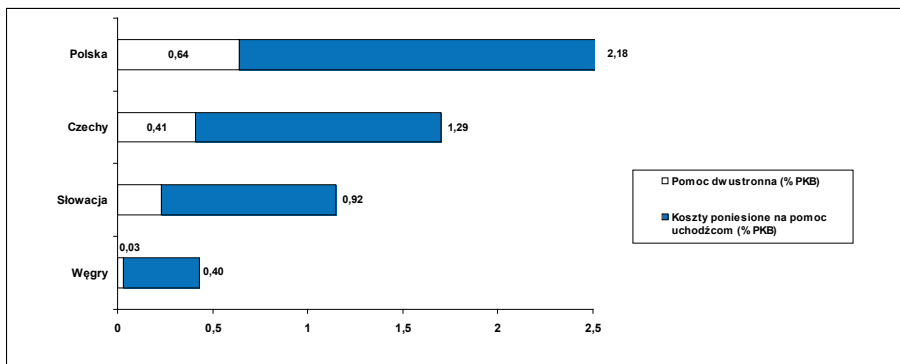
i maszyny, których władze rosyjskie potrzebowały do produkcji uzbrojenia. Zdaniem słowackich mediów zawiniło Ministerstwo Gospodarki oraz służby specjalne, które nie kontrolowały eksportu w sposób prawidłowy (Lewkowicz, 2023).

Jak już wspomniano, jedynym państwem z grona V4, które odmówiło udzielenia pomocy wojskowej Ukrainie, były Węgry. Już kilka dni po inwazji premier Orbán oświadczył, że bardzo ważne jest aby Węgry, jako kraj sąsiedni, nie włączyły się w wojnę. Dodał, że punkt widzenia Węgień nie ulegnie zmianie, ponieważ nie dysponują bronią, bez której mogłyby się obejść. Jego zdaniem przekazanie broni Ukrainie mogłoby narazić na niebezpieczeństwo Węgrów zakarpaccich (Héjj, 2022a). Od tego momentu decydenci węgierscy kontynuowali narrację, zgodnie z którą przekazanie Ukrainie broni bądź zgoda na jej tranzyt przez terytorium Węgień, mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której wojska białoruskie wkroczyłyby do Ukrainy, próbując przerwać szlaki dostaw broni sojuszniczej od strony Polski. W aspekcie wojskowym zadeklarowano jedynie szkolenie ukraińskich sanitariuszy bojowych oraz pomoc w hospitalizacji rannych żołnierzy.

Obszar ekonomiczny i humanitarny

W czołówce państw wspierających finansowo Ukrainę w pierwszym roku wojny znajdowały się USA, Wielka Brytania i Polska. I nie chodzi tylko o finansową wartość wsparcia, ale także jego szybkość, znaczenie dla położenia Ukrainy oraz stosunek udzielonej pomocy do możliwości kraju. Należy pamiętać, że gdyby nie pomoc szeregu państw i organizacji międzynarodowych, Ukraina najpewniej już by zbankrutowała. W 2022 r. zagraniczne dotacje stanowiły aż jedną czwartą dochodów budżetu tego państwa. Wsparcia finansowego Ukrainie udzieliły w zasadzie wszystkie państwa V4. Raport opublikowany przez niezależny niemiecki think tank Kiel Institute pokazał, że w pierwszym roku wojny Polska była liderem pomocy udzielonej Ukrainie (wykres 2). Biorąc pod uwagę zobowiązania rządowe oraz koszt utrzymania uchodźców jako udział w produkcie krajowym brutto, Polska zaoferowała pomoc o wartości 2,2 proc. swojego PKB. Biorąc pod uwagę koszty utrzymania uchodźców na również pierwszym miejscu plasowała się Polska (ponad 2 proc. PKB), następnie Czechy (1,3 proc.), Słowacja (blisko 1 proc.), potem Węgry (0,4 proc.).

Wykres 2. Wsparcie rządowe państw V4 dla Ukrainy: pomoc finansowa oraz koszty utrzymania uchodźców (proc. PKB) (od 24 stycznia 2022 r. do 24 lutego 2023 r.)

Źródło: oprac. własne na podstawie Ukraine Support Tracker..., 2023a.

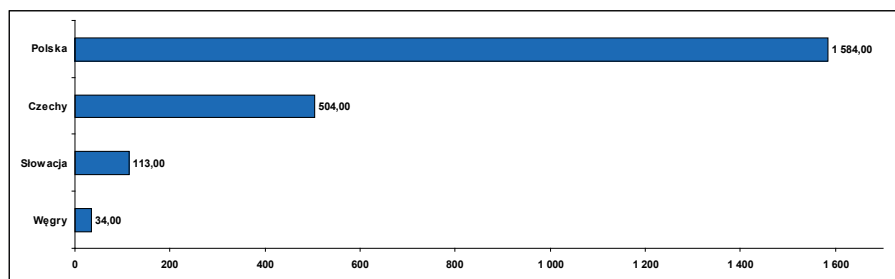
Przekazanie funduszy Ukrainie to nie jedyna forma pomocy ze strony państw wyszehradzkich. Praktycznie wszystkie kraje V4 poparły sankcje indywidualne i gospodarcze nałożone na Rosję i Białoruś przez UE oraz Stany Zjednoczone. Ich celem było osłabienie bazy ekonomicznej Rosji i pozbawienie jej dostępu do krytycznych technologii i rynków oraz znaczne ograniczenie jej zdolności do prowadzenia wojny. W pierwszym roku wojny UE nałożyła w sumie dziesięć pakietów sankcji na Rosję i Białoruś, które obejmowały sankcje indywidualne przeciwko członkom rosyjskiej Dumy Państwowej, krajowej Rady Bezpieczeństwa, rosyjskim dyplomatom, innym urzędnikom rosyjskim i przedsiębiorcom. Już w dniu wybuchu wojny Narodowy Bank Polski zadeklarował pomoc Ukrainie w formie pożyczki w wysokości 4 mld zł, korzystając z mechanizmu *swapu* walutowego⁷. Natomiast kilka dni po inwazji kraje europejskie zamknęły swoją przestrzeń powietrzną dla rosyjskich samolotów. Nie wszystkie państwa V4 okazały jednakową solidarność Ukrainie, chociażby węgierskie władze, które nie cofnęły „złoty wiz rezydencyjnych” Rosjanom, którzy je nabyli, nie zerwały umowy na produkcję szczepionki Sputnik V na Węgrzech, nie zlikwidowały także

⁷ Polega on na tym, że jedna ze stron przekazuje daną walutę na umówiony czas, po czym druga strona zobowiązana jest do jej zwrócenia. Transakcja odbywa się bez odsetek i po wcześniej ustalonym kursie.

siedziby Międzynarodowego Banku Inwestycyjnego, pozostając jedynym członkiem banku z tego regionu Europy (Lewkowicz, 2022).

Zbrojny atak Rosji na Ukrainę skłonił wielu obywateli tego kraju do poszukiwania bezpiecznego schronienia na terytorium UE. Masowe przybycie uchodźców było ogromnym wyzwaniem dla systemów recepcyjnych państw graniczących z Ukrainą oraz sprawdzianem ogólnoeuropejskiej solidarności. Jak wynika z danych UNHCR⁸, w zamożniejszych krajach Europy, które nie sąsiadują z Ukrainą, przebywa obecnie 2 mln 569 tys. osób uchodźczych z Ukrainy (Pacewicz, 2023). Najwyższy odsetek osób uciekających z Ukrainy skoncentrował się jednak w krajach sąsiadujących. Już pierwszego dnia zbrojnego ataku Rosji Polska uruchomiła dodatkowe punkty recepcyjne przy przejściach granicznych, w których przybyłe osoby mogły uzyskać informacje, podstawową pomoc medyczną i wsparcie rzeczowe. W kolejnych dniach, w obliczu dynamicznie narastającej liczby uchodźców, rządy państw frontowych maksymalnie uprościły procedury ich przyjmowania. Polska dodatkowo uruchomiła dla wszystkich obywateli Ukrainy bezpłatną pomoc medyczną oraz możliwość szczepień na COVID-19. Aby ułatwić ewakuację, we wszystkich państwach członkowskich UE graniczących z Ukrainą wprowadzono także bezpłatną komunikację niektórymi środkami transportu. Zakres pomocy finansowej przeznaczonej na utrzymanie uchodźców

Wykres 3. Uchodźcy z Ukrainy w państwach V4 (mln/tys.) (stan na koniec lutego 2023 r.)

Źródło: oprac. własne na podstawie Ukraine Refugee Situation..., 2023.

⁸ Biuro Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR) zostało powołane 14 grudnia 1950 r. w wyniku rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

obrazuje wykres 2. Liczba przyjętych uchodźców przez kraje czwórki została przedstawiona na wykresie 3.

Szczególne zaangażowanie w pomoc humanitarną, a przede wszystkim przyjmowanie uchodźców, przejawiało państwo i społeczeństwo polskie. Od dnia inwazji granicę z Polską przekroczyło około 11 mln ukraińskich uchodźców, głównie kobiet i dzieci. Po pewnym czasie część z nich wróciła do ojczyzny, a część udała się do innych krajów. Rok po rosyjskiej agresji na Ukrainę z ochrony czasowej w Polsce korzystało około 1 mln obywateli Ukrainy, głównie kobiet i dzieci. Łącznie ważne zezwolenia na pobyt w kraju posiada nawet 1,5 mln osób z Ukrainy. W ekspresowym tempie strony internetowe z informacjami dla uchodźców przetłumaczono na język ukraiński. W każdym województwie w wolnych domach studenckich, sanatoriach, hotelach oraz halach widowiskowo-sportowych przygotowano miejsca do zakwaterowania, do których uchodźcy byli kierowani z punktów recepcyjnych. Skala zaangażowania polskiego społeczeństwa w pomoc uchodźcom w ostatnim roku postrzegana była jako swoisty fenomen na światową skalę. Od początku wojny polski rząd zadeklarował, że wszystkie osoby uciekające z Ukrainy przed konfliktem zbrojnym nie muszą się rejestrować ani martwić o formalności w punktach przyjmowania oraz o legalność swojego pobytu (*Informacja w sprawie pobytu...*, 2022). Kwestia statusu ukraińskich uchodźców w Polsce oraz świadczeń z tym związanych została rozwiązana w trybie ekspresowym. Już 7 marca 2022 r. wpłynął do Sejmu projekt specustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, a kilka dni później została ona podpisana przez prezydenta (*Ustawa z dnia 12 marca...*, 2022). W myśl tej ustawy uchodźcy uzyskali równe prawa z obywatelami Polski w dostępie do opieki zdrowotnej, systemu edukacji i rynku pracy. Przydzielono im także status ochrony czasowej na okres 18 miesięcy. Przez kilka pierwszych miesięcy Ukraińcy mogli bezpłatnie korzystać z transportu kolejowego na terenie Polski. Wiele samorządów zrezygnowało również z opłat za transport publiczny. Gdyby nie zaangażowanie obywateli, pomoc uchodźcom w Polsce byłaby znacznie mniej efektywna, a w wielu aspektach wręcz niemożliwa. Przybycie uchodźców z Ukrainy w bezprecedensowy sposób zmobilizowało polskie społeczeństwo. Powstał niejako masowy ruch obywateli-wolontariuszy, którzy ruszyli z pomocą na granicę, do ośrodków recepcyjnych czy na dworce,

by pomóc przyjeźdnym. Ludzie zapraszali Ukraińców do swoich domów, wpłacali pieniądze, oferowali transport. Natychmiast zaangażował się też sektor non-profit, jak i wiele firm prywatnych. Dla uczniów przybywających z zagranicy nie znających języka polskiego lub znających go na poziomie niewystarczającym, do nauki zorganizowano tzw. oddziały przygotowawcze. Stworzono ponadto akcję #TechforUkraine, w ramach której firmy i pracownicy z branży IT angażowały się w pomoc dla Ukrainy. Polegała ona m.in. na walce z dezinformacją oraz utrzymywaniu ukraińskich systemów informatycznych. Firmy informatyczne pomagały również uchodźcom, zatrudniając ich oraz tworząc aplikacje do pomocy organizacji pracy wolontariuszy.

Zmasowaną pomoc Ukraińcom w szybkim tempie zapewniły również Czechy oraz Słowacja, udzielając efektywnego wsparcia humanitarnego. W celu uregulowania ich statusu prawnego oba państwa przyjęły pakiet zmian legislacyjnych określanych jako „Lex Ukrajina”⁹. Mimo że Republika Czeska nie była głównym kierunkiem uchodźczym, państwo to stanęło w obliczu największego od zakończenia II wojny światowej kryzysu z tym związanego. Według danych UNHCR w Czechach przebywa ponad 500 tys. uchodźców z Ukrainy. Istotnym wyzwaniem dla Republiki Czeskiej w związku z przyjęciem uchodźców było obciążenie budżetowe w sektorze zdrowia, a także wykorzystanie potencjału tych osób na rynku pracy. W przypadku Słowacji kryzys uchodźczy ostatecznie przyczynił się do poprawy relacji między sektorem organizacji społecznych a państwem. W pierwszych dniach po inwazji, oprócz ochotników, siłą napędową udzielanej pomocy były organizacje pozarządowe i gminy. Wspólnie zapewnili namioty, rozdawali koce, herbatę i jedzenie, zapewnili wsparcie psychospołeczne i koordynowali zakwaterowanie. W gminie Haniska koło Koszyc zorganizowano utworzenie *hubu* humanitarnego, który umożliwił regularne wysyłanie pomocy na Ukrainę. Według danych UNHCR do Słowacji w pierwszym roku wojny przybyło ponad 113 tys. uchodźców. Dzięki pakietowi „Lex Ukrajina” mieli

⁹ Był to pakiet trzech ustaw mających regulować zasady pobytu i zatrudniania uchodźców, ubezpieczenia zdrowotnego, korzystania ze świadczeń socjalnych i edukacji, a tym samym sprzyjających jak najlepszemu zarządzaniu powstałym kryzysem. Nowelizacja zakłada zaostrzenia w wypłatach świadczeń humanitarnych dla uchodźców z Ukrainy (*ZÁKON ze dne 17. března 2022 o některých opatřeních...*, 2022)

oni ułatwioną możliwość podejmowania pracy, korzystania z opieki zdrowotnej, znalezienia mieszkania i otrzymania wsparcia finansowego od państwa.

W odróżnieniu od znikomego wsparcia polityczno-wojskowego i finansowego węgierskie władze zareagowały stosunkowo szybko na masowe przybycie uchodźców z Ukrainy. Już w dniu inwazji rząd zadeklarował zamiar przyznania im statusu ochrony czasowej (ważnej przez rok), pomimo restrykcyjnego programu antyimigracyjnego w tym kraju, realizowanego od czasu kryzysu migracyjnego w 2015 r. Jednak długofalowy antyimigracyjny kurs rządu Viktora Orbána spowodował, że Węgrom niemal całkowicie zabrakło infrastruktury i niezbędnych zdolności w obliczu masowego przybycia uchodźców. W praktyce okazało się, że to organizacje pozarządowe i kościelne przez kilka tygodni udzielały efektywnej pomocy materialnej na przejściach granicznych i największych dworcach kolejowych. Ostatecznie wsparcie ze strony państwa przyszło, ale z opóźnieniem, głównie w postaci wsparcia finansowego organizacji kościelnych i Czerwonego Krzyża. Wkrótce dystrybucja zakwaterowania w nagłych wypadkach zaczęła być zarządzana centralnie. Aktualnie na Węgrzech przebywa ponad 30 tys. uchodźców z Ukrainy.

Podsumowanie

Inwazja na Ukrainę w 2022 r. utwierdziła zdecydowaną większość państw wyszehradzkich w postrzeganiu Rosji jako zagrożenia dla bezpieczeństwa regionu. Aktywność elit politycznych poszczególnych państw miała zróżnicowany charakter, który zależał m.in. od stosunku rządzących do Rosji, powiązań gospodarczych i energetycznych z tym krajem. W części państw przeciwdziałanie agresywnym działaniom Moskwy było przedmiotem konsensusu na scenie politycznej (Czechy), zaś w innych część elit prezentowała bardziej ugodowe podejście do Rosji (Słowacja, Węgry). Jedynie w Polsce od samego początku wszystkie siły polityczne opowiedziały się względnie jednogłośnie po stronie Ukrainy, jednoznacznie potępiając atak Rosji. Stosunek do wojny rosyjsko-ukraińskiej zatem nie tylko nie skonsolidował Grupy Wyszehradzkiej jako platformy współpracy regionalnej, ale nawet pogłębił dostrzegany już wcześniej rozdźwięk między państwami, wyraźnie umacniając podział na Węgry i pozostałych członków V4. Ów podział bezpośrednio

wpłynął na poziom współpracy i stopień zaangażowania poszczególnych krajów w realizację zadań dyplomacji obronnej podczas pierwszego roku wojny. Trzy państwa środkowoeuropejskie – Polska, Czechy i Słowacja – udzieliły znaczącego wsparcia politycznego i dyplomatycznego Ukrainie, znajdując się również w światowej czołówce pod względem wartości przekazanej pomocy wojskowej, ekonomicznej i humanitarnej. Liderem w zasadzie we wszystkich analizowanych obszarach współpracy okazała się Polska. Stała się najbardziej aktywnym rzecznikiem interesów Ukrainy w UE oraz kreatorem poszczególnych decyzji dotyczących wsparcia dla Ukrainy nie tylko w sensie sankcyjnym, ale też np. przyjmowania uchodźców. Również Czechy i Słowacja od początku wojny znajdowały się w gronie państw najbardziej zaangażowanych w pomoc Ukrainie. Węgry natomiast to jedyny kraj V4, który w UE i kontaktach sojuszniczych prowadził ambiwalentne działania. Zachował kontakty dyplomatyczne na wysokim szczeblu z Rosją, kontynuował z nią bliską współpracę gospodarczą, nie udzielając znaczącego wsparcia Ukrainie. Oficjalnie poparł jednak wszystkie pakiety sankcji, ale niekiedy zgadzał się na nie pod warunkiem wyłączeń lub blokady niektórych ich elementów.

Wielowymiarowe wsparcie Ukrainy ze strony trzech państw V4 wzbudziło też liczne obawy. Po ustaniu pierwszego szoku związanego z inwazją i otwarciu się na przyjęcie uchodźców, zaczęły się pojawiać głosy protestu ze strony części środowisk politycznych oraz od samych obywateli. Wojna w Ukrainie wpłynęła bowiem na gospodarki poszczególnych państw wyszehradzkich, które już wcześniej zostały osłabione przez kryzys spowodowany pandemią COVID-19. Przyjęcie rzeszy uchodźców i konieczność zapewnienia im dachu nad głową, opieki zdrowotnej, edukacji etc. stały się dla nich ogromnym wyzwaniem. Doszły do tego rosnące ceny żywności, wzrastające ceny energii, zaostrzające się warunki finansowe oraz problemy związane z zalegającym w magazynach ukraińskim ziarnem. Kwestie te stały się problemem całej Europy Środkowej. W dalszej perspektywie może to zagrażać trwałości wsparcia, jakie Ukrainie oferowały trzy z czterech państw V4 oraz wykazywać daleko idące skutki polityczne. Część państw bowiem przygotowywała się do wyborów, a narastanie zjawisk kryzysowych i zmęczenie wojną, z pewnością zostanie wykorzystane w walce politycznej.

Odpowiadając na pytanie o to, jakie czynniki mogły osłabiać lub wzmacniać zaangażowanie państw wyszehradzkich w pomoc Ukrainie, należy

wskazać kwestie uzależnienia energetycznego i biznesowego od Rosji, jako kluczowe przyczyny hamujące aktywność pomocową niektórych krajów. Ponadto istotną rolę odgrywały zachowania pozornej neutralności (część polityków słowackich), spory i problemy wewnętrzne w poszczególnych państwach oraz prorosyjska orientacja części elit (Czechy). Z kolei motywacją do udzielania wsparcia Ukrainie, poza względami moralnymi i ideologicznymi (starcie świata wolności i demokracji z rosyjskim autorytaryzmem), wydają się być względy bezpieczeństwa. Gdyby Rosji udało się zająć Ukrainę, otworzyłyby to drogę dalej na zachód, a to zagroziłoby państwom NATO. W przypadku zajęcia Ukrainy przez Rosję, część krajów Europy Zachodniej nie miałaby skrupułów, by zgodzić się na rosyjską propozycję „nowego systemu bezpieczeństwa” w Europie. Oznaczałoby to zawładnięcie obszarami Ukrainy, Mołdawii i Białorusi, a kraje bałtyckie, Polska, Czechy, Słowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria i Serbia stałyby się strefą buforową, zdominowaną przez Moskwę. Polska stałaby się wówczas państwem frontowym i być może kolejnym celem ekspansji Rosji, tracąc wpływy na wschód od swych granic. Taka sytuacja stanowiłaby również bezpośrednie zagrożenie dla Czech i Słowacji. Dlatego też udzielenie wieloaspektowego wsparcia Ukrainie, podejmowane przez trzy państwa, wydaje się uzasadnione z uwagi na obawy, że zwycięstwo Rosji to krok ku destabilizacji całej Europy, a nawet do kolejnej wojny światowej. Węgry natomiast, realizując konsekwentną prorosyjską i antyzachodnią politykę, w pierwszym roku wojny prowadziły *de facto* kampanię parlamentarną, której celem było osiągnięcie zwycięstwa wyborczego. Wydaje się, że było to kluczowe podłoże działań węgierskiego rządu. Inne powody prorosyjskiego kursu Węgier to zapewne także kwestie gospodarcze i energetyczne, pozwalające na kontynuację współpracy z Rosją w tym zakresie mimo wojny i docelowo także po jej zakończeniu. Takie podejście, uwzględniające przewagę interesów gospodarczych nad kwestiami bezpieczeństwa, było charakterystyczne dla działań węgierskiego rządu od ponad dekady (Jóźwiak, 2023). Wreszcie powodem mogło być także uzależnienie pozycji premiera w polityce wewnętrznej od obranego kierunku w polityce zagranicznej. Po latach zacieśniania więzi z Rosją premier Orbán nie mógł dokonać zwrotu politycznego w następstwie rosyjskiej agresji, nie chcąc stracić wiarygodności przed wyborcami. Prorosyjskość oraz krytyka umacniania więzi transatlantyckich i instytucji UE stały się bowiem częścią

jego wizerunku politycznego (Józwiak, 2023). Węgierski rząd jako jedyny w NATO i UE nie podjął żadnych działań, które przybliżyłyby Ukrainę do zwycięstwa, a to z kolei doprowadziło do wewnętrznego rozbitcia Grupy Wyszehradzkiej, znacząco utrudniając współpracę w ramach formatu i obnażając jego słabość na arenie międzynarodowej. Paradoksalnie jednak rosyjska inwazja na Ukrainę mogłaby stać się punktem zwrotnym dla Grupy Wyszehradzkiej, okazją do jasnego zasygnalizowania poparcia dla uniwersalnych wartości pokoju, nieagresji i pomocy humanitarnej dla ofiar wojny. Umożliwiłoby to państwom V4 odzyskanie twarzy wśród społeczności europejskiej i ponowny „powrót do Europy”.

DR SABINA OLSZYK

Instytut Bezpieczeństwa i Informatyki
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
ul. Ingardena 4, 30-060 Kraków
sabina.olszyk@up.krakow.pl

Bibliografia

- Andrzej Duda przed Radą Najwyższą Ukrainy. (2022, 22 maja). *Prezydent.pl*. Pobrane z: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/andrzej-duda-z-wizyta-na-ukrainie,54043>.
- Bazhenowa, H. (2023, 22 lutego). Międzynarodowa pomoc finansowa i militarna dla Ukrainy walczącej z rosyjską agresją. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/02/ies-komentarze-792-40-2023.pdf>.
- Czuchnowski, W. (2022, 27 kwietnia). Jak Braun i Korwin-Mikke wspierają Rosję w trakcie agresji na Ukrainę. Nie próżnuje też Janusz Kowalski. *Wyborcza.pl. Prawna*. Pobrane z: <https://wyborcza.pl/7,75398,28162412,jak-braun-i-korwin-mikke-wspieraja-rosje-w-trakcie-agresji-na.html>.
- Drab, L. (2017). Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. *Sprawy Międzynarodowe*, 70(1), ss. 136–147.
- Drab, L. (2018). *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*. Warszawa: Difin.
- Héjj, D. (2022a, 3 marca). Węgry wobec wojny w Ukrainie. *Komentarze IES*, 544, ss. 1–3. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/03/ies-komentarze-544-56-2022.pdf>.
- Héjj, D. (2022b, 8 grudnia). Węgry same rozwiązują Grupę Wyszehradzką [opinia]. *Dziennik Gazeta Prawna*. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/>

- swiat/artykuly/8605524,wegry-grupa-wyszehradzka-v4- viktor-orban-polityka-europejska.html.
- Informacja w sprawie pobytu w Polsce osób uciekających z Ukrainy. (2022, 27 lutego). Pobrane z: <https://www.gov.pl/web/mswia/informacja-w-sprawie-pobytu-w-polsce-osob-uciekajacych-z-ukrainy>.
- Jóźwiak, V. (2023, 4 kwietnia). Węgry wobec wojny rok po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji. *Biuletyn PISM*, 38, ss. 1–2. Pobrane z: [https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20%2038%20\(2659\)%204%20kwietnia%202023%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20%2038%20(2659)%204%20kwietnia%202023%20r.pdf).
- Kiński, A. (2023, 23 lutego). Republika Czeska przekazała dotąd Ukrainie pomoc wojskową o wartości ponad 420 mln EUR. Pobrane z: <https://zbiam.pl/republika-czeska-przekazala-dotad-ukrainie-pomoc-wojskowa-o-wartosci-ponad-420-mln-eur/>.
- Kostrzewa, K. (2022, 28 lutego). MSZ: W dalszym ciągu nie planujemy ewakuacji naszej ambasady w Kijowie. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8368653,msz-nie-planujemy-ewakuacji-ambasady-w-kijowie.html>.
- Lewkowicz, Ł. (2023, 5 kwietnia). Słowacja wobec agresji Rosji na Ukrainę: kontekst militarny. *Komentarze IEŚ*, 825, ss. 1–3. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/04/ies-komentarze-825-73-2023.pdf>.
- Lewkowicz, Ł., Czarnecki, Sz., Héjj, D. (2022, 24 kwietnia). (Nie)jednolitość państw Grupy Wyszehradzkiej wobec agresji rosyjskiej na Ukrainę. *Komentarze IEŚ*, 567, ss. 1–4. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/03/ies-komentarze-567-79-2022.pdf>.
- List of military aid to Ukraine during the Russo-Ukrainian War. (2023). Pobrane z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_military_aid_to_Ukraine_during_the_Russo-Ukrainian_War.
- Małecki, M. (2023, 24 lutego). W ciągu roku od napaści Polska przekazała Ukrainie uzbrojenie o wartości ponad 2,2 mld euro. *Dziennik Gazeta Prawna*. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8667242,polska-dostawy-broni-dla-ukrainy-o-wartosci-ponad-22-mld-euro.html>.
- Marszałek Senatu RP na szczycie V4 w Bratysławie. (2023, 3 lutego). *Senat.gov.pl*. Pobrane z: <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,15309,marszalek-senatu-rp-na-szczycie-v4-w-bratyslawie.html>.
- Olszyk, S. (2016). Państwa Grupy Wyszehradzkiej wobec konfliktu na Ukrainie. W: T. Ambroziak et al. (red.). *Problemy bezpieczeństwa Europy i Azji* (162–178). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Olszyk, S. (2022). The role of think tanks in actions for defence diplomacy. An example of Poland. *Polish Political Science Yearbook*, 51, ss. 155–181.
- Oświadczenie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 lutego 2022 r. w sprawie agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. (2022). Pobrane z: http://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/uchwaly/2048_u.htm.
- Pacewicz, P. (2023, 28 lutego). Gdzie jest milion uchodźców z Ukrainy? W danych SG widać też lęk przed rocznicą 24 lutego. Pobrane z: <https://oko.press/ilu-jest-uchodzcow-z-ukrainy>.
- Polska dyplomacja w czasie wojny na Ukrainie. (2022). Pobrane z: <http://atlas2022.uw.edu.pl/mapa-tygodnia-polska-dyplomacja-w-czasie-wojny-na-ukrainie/>

- Rzegocki, A. (2022, 17 maja). Polska ambasada w Kijowie jako jedna z niewielu nie została zamknięta. Pobrane z: <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/polska-ambasada-w-kijowie-jako-jedna-z-niewielu-nie-zostala-zamknieta/>.
- Szymczuk, J. (2022, 13 kwietnia). Prezydenci Polski, Estonii, Litwy i Łotwy w Ukrainie. Pobrane z: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydenci-polska-estonia-litwa-lotwa-kijow,52273>.
- Śmiłowicz, P. et al. (2022, 11 października). Szczyt Grupy Wyszehradzkiej: Prezydenci V4 omówili kwestie dotyczące wojny w Ukrainie. Pobrane z: <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/8566364,grupa-wyszehradzka-prezydenci-v4-omowili-kwestie-wojna-w-ukrainie.html>.
- Ukraine Refugee Situation. (2023). UNHCR. Pobrane z: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
- Ukraine Support Tracker. Government support to Ukraine: by donor GDP, incl. refugee costs. (2023). Kiel Institute for The World Economy. Pobrane z: https://app.23degrees.io/view/c0trxasK3ET7wU98-bar-stacked-horizontal-figure-11_csv.
- Ukraine Support Tracker. Government support to Ukraine: Military aid, € billion. (2023). Kiel Institute for The World Economy. Pobrane z: https://app.23degrees.io/view/KJpsgWQv1CmxoMr-bar-stacked-horizontal-figure-5_scv.
- Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022 poz. 583).
- Wasiuta, O., Wasiuta, S. (2022). Przywłaszczenie historii jako sposób walki informacyjno-psychologicznej Rosji przeciwko Ukrainie. *Nowa Polityka Wschodnia*, 2, ss. 21–44.
- Wizyty zagraniczne (2023). *Prezydent.pl*. Pobrane z: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne>.
- ZÁKON ze dne 17. března 2022 o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. Pobrane z: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/system/files/2022-03/Sbirka%20zakonu%20Castka%2036%20Lex%20Ukrajina%20sb0036-2022.pdf>.